

KRIMINELE POLITIEK: TUSSEN STAAT EN GEMEENSCHAPPEN

De voorstellen van de nationale regering in verband met de bestrijding van de kriminaliteits- en onveiligheidsproblematiek en hun implicaties voor de Gemeenschappen

1. Naar een kommunautarisering van de kriminaliteitsproblematiek

Recent werden door de nationale regering konkrete beleidsvoornemens bekendgemaakt in verband met de aanpak van de kriminaliteit (vergaderingen van de ministerraad van 8 mei, 27 mei en 12 juni 1992). Op de ministerraad van 17 juli werd 356 miljoen frank uitgetrokken ter verbetering van de veiligheid van de burger. Dit bedrag zou oplopen tot 1,7 miljard frank in 1994.

De nationale voorstellen raken fundamenteel aan de welzijnspositie van de justitiabelen (delinkwenten zowel als slachtoffers). In meerdere opzichten raken ze daarom ook aan de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Gemeenschappen. Méér dan ééns wordt trouwens verwezen naar het voorzieningenarsenaal en het oplossingspotentieel van de Gemeenschappen: 'om de helse cirkel van gevangenis en herhaling te doorbreken zullen de Gemeenschappen een meer gestructureerd onthaal moeten verzekeren in het kader van hun bevoegdheid tot sociale hulpverlening aan gedetineerden' (nota WATHELET, 27 mei 1992, p. 7); 'de oorzaken van het plegen van misdrijven zijn veelzijdig en kompleks. Er bestaat dan ook niet één simpel wondermiddel om kriminaliteit te voorkomen. Daartoe zou best samengewerkt worden met de Gemeenschappen en de Gewesten om de akties en de te nemen of reeds genomen maatregelen op elkaar af te stemmen. Men kan daarbij in de eerste plaats denken aan initiatieven inzake onderwijs, huisvesting, kansarmoede, enz.' (nota TOBBACK, 12 juni 1992, p. 11-12).

Niet helemaal ten onrechte zou kunnen gesproken worden van een regelrechte *kommunautarisering van de kriminaliteitsproblematiek*. Voor de Gemeenschaps-overheden dringt zich een diepgaande bezinning op over de positie die het moet innemen t.a.v. de nieuwe maatregelen. Het ziet er naar uit dat het (onderbemande) forensische welzijnswerk van de Gemeenschappen heel wat werk voor de boeg krijgt. Er worden hoge verwachtingen gesteld in de ganse sociale infrastructuur van de Gemeenschappen die daarvoor echter géén frank méér krijgen.

We overlopen de nationaal voorgestelde initiatieven.¹

1. Voor een uitvoerige doorlichting van 'de nieuwe kriminele politiek', kan de lezer terecht in *Fatik, tijdschrift voor gevangeniswezen en reklassering*, 1992, nr. 50 (Liga voor Mensenrechten, Universiteitsstraat 8, 9000 Gent).

2. Snelrecht, kwaliteitsrecht?

In het nationaal regeerakkoord van 9 maart 1992 stond – voortbouwend op de formatievoorstellen van de heer WATHELET – ingeschreven dat de regering zou 'waken over een snelle berechting van de kleine delinkwentie'. Thans doet de Minister van Justitie konkrete voorstellen m.b.t. de invoering van twee procedures van snelle berechting. De bedoeling is het gevoel van straffeloosheid (*'de dader van een misdrijf verlaat reeds na enkele uren het politiekommissariaat of het gerechtsgebouw'*) en de daarmee gepaard gaande onveiligheidsgevoelens van de bevolking te bestrijden. Daarnaast wil men voorkomen dat, door een laattijdige tussenkomst van het gerecht, *'de straf haar zin verliest'*. De invoering van het snelrecht kost dit jaar nog 37 miljoen frank, bedrag dat oploopt tot bijna 995 miljoen in 1994.

Er kan vast begrip opgebracht worden voor deze stellingen. Nochtans moet gewezen worden op mogelijke kwalijke neveneffecten van de geplande snelrechtprocedures. Zal de rechter bij de straftoemeting nog kunnen rekening houden *met de persoon en de omstandigheden van de dader*? *Individualisering van de straf* is één van de belangrijke principes in ons rechtssysteem. Zal er voldoende tijd en personeel zijn voor de voorlichting van de rechter over de sociale achtergronden van de verdachte, over de problemen en de schade van het slachtoffer? Hoe kan de rechter in sneltempo de gepastheid van een probatiemaatregel nagaan? De beschikbaarheid van hulpverleningsmogelijkheden? De toepasbaarheid van een alternatieve sanktie? De mogelijkheden tot schadeloossteiling?

Zullen vele snelrechtprocedures niet resulteren in vele (korte) gevangenisstraffen? En worden daardoor de andere voorgestelde maatregelen (minder volk in de gevangenissen, vaker toepassen van alternatieven, cf. *infra*) niet uitgehoud?

3. Drugverslaafden uit de gevangenis

In het regeerakkoord werd aangekondigd dat de strijd tegen de drugs gericht zou zijn zowel tegen het aanbod als tegen de vraag en zowel een betere preventie, een efficiëntere repressie als een beter aangepaste medische behandeling, inbegrepen in de strafinrichtingen, zou omvatten. De Minister van Justitie wil maatregelen nemen om de drugverslaafden zoveel mogelijk buiten de gevangenis te houden (50% van de gedetineerden zou kampen met verslavingsproblemen). Hij wil dat 'passende onthaalstructuren' worden opgericht, vergelijkbaar met gesloten psychiatrische inrichtingen, om drugverslaafden te behandelen.² Om een en ander te verwezenlijken kijkt hij uit naar de Gemeenschappen die het gezondheids- en welzijnsbeleid in hun bevoegdheid hebben. Hij stelt dan ook voor een interministeriële konferentie te organiseren die zou instaan voor de oprichting van de nodige onthaalstructuren. Daarnaast zou de medisch-psycho-sociale begeleiding van de gedetineerden verbeterd worden door de oprichting in 16 gevangenissen van oriëntatie- en behandelingseenheden (cf. *infra*).

2. In een latere verklaring pleitte de minister voor de omvorming van Wortel en Saint-Hubert, thans landloperskolonies, tot opvangcentra voor 'kleine druggebruikers' (*De Standaard*, 25 juli 1992).

Het is positief dat afgestapt wordt van de gedachte dat opsluiting in de gevangenis ook maar iets zou verhelpen aan de verslavingsproblematiek. De voorgestelde oplossing, dwangbehandeling in voorzieningen van de Gemeenschappen, roept echter ook veel vragen op:

- is dwangbehandeling in een (gesloten) instelling als alternatief voor de opsluiting in een gevangenis een juiste keuze? De doelstelling 'ontwennen is de boodschap' is een typisch justitiële doelstelling die de feitelijke kompleksiteit van het verslavingsprobleem negeert. De ervaring met drugverslaafden leert dat een langdurig *motiveringsproces* nodig is vooraleer aan ontwenning gedacht kan worden. En dit vereist op zijn beurt een ruim scala van maatregelen en voorzieningen (straathoekwerk, eerstelijnswork, dagcentra), waarvan de residentiële ontwenning er één is en doorgaans slechts het sluitstuk;

- zijn de Gemeenschappen (resp. de gemeenschapsvoorzieningen) bereid en uitgerust om zo'n dwangbehandeling op last van Justitie in te stellen? Onder welke voorwaarden? Met welke middelen? Voorgerekend werd dat opname van 1000 gedetineerden-verslaafden in de gezondheidszorg 3 miljard frank zou kosten aan de sociale zekerheid.³ Drughulpverleners stellen dat een gezondheidsbeleid iets anders is dan een justitieel beleid en dat het eerste geen verlengstuk mag zijn van het tweede. Wat vooral nodig is, is een heroriëntering van de bestaande hulpverlening naar een meer laagdrempelige niet-gespecialiseerde eerstelijnsopvang, een betere coördinatie, samenwerking en continuïteit in de hulpverlening en tenslotte hulpverlening op maat van de behoeften en van het 'ritme' van de druggebruiker.⁴ Onder deze voorwaarden kan de hulpverlening een alternatief vormen voor de opsluiting in de gevangenis.

De idee van een interministeriële konferentie (nationaal – gemeenschappen) houdt alleszins de erkenning in van het feit dat de Gemeenschappen feitelijk over de hefboomen beschikken om aan deze problematiek iets te doen.

Het forensische welzijnswerk zou over voldoende, specifiek geschoolde medewerkers (drugkonsulenten) moeten beschikken om in een vroegtijdig stadium (vroeghulp) het nodige diagnostische, motiverende en oriënterende werk te doen met verslaafden die in aanraking komen met Justitie. Het zou tevens een brugfunctie moeten vervullen tussen de politionele, gerechtelijke en hulpverleningsinstanties.

4. De geïnterneerden, een vergeten groep

In de marge van de voorstellen m.b.t. de drugverslaafden, kan gewezen worden op een andere groep gedetineerden die eveneens best behandeling – óók buiten de gevangenis – zou kunnen gebruiken, nl. *de geïnterneerden*. Daarover zegt de Minister echter niets in zijn voorstellen. Professor COSYNS pleitte in zijn Editoriaal bij *Panopticon*, 1992, nr. 4, resoluut voor overheveling van deze kategorie gedeti-

3. Directeur MAERTENS van de Sleutel in *De Morgen*, 4 juni 1992, 'Druggebruik neemt nog steeds toe'.

4. Directeur VAN DEUN van de Spiegel in *De Standaard*, 19 juni 1992, 'Druggebruikers aan gezondheidszorg toevertrouwen, dat kunnen we niet aan.'

neerden naar Volksgezondheid.⁵ Alweer een appèl op het gemeenschapspotentieel.

5. Alternatieve sankties: gemeenschapsdienst, probatie

In het regeerakkoord stond reeds dat de regering de toepassing van alternatieve sankties (gemeenschapsdienst) zou bevorderen in het kader van de strijd tegen de kleine kriminaliteit. In de nota n.a.v. de ministerraad van 8 mei staat dat de traditionele straffen niet langer voldoen: 'het arsenaal van vormen van sociale reactie ten overstaan van de delinkwentie zal moeten uitgebreid worden. Indien men zich inderdaad houdt bij de traditionele gevangenisstraffen en geldboetes, zal men zeer snel in een straatje zonder eind terechtkomen: ondoeltreffendheid van de gevangenisstraf in verband met sociale reklassering en voorkomen van de herhaling en overbevolking van de strafinrichtingen' (nota WATHELET, 8 mei 1992, p. 6).

Het is verheugend vast te stellen dat de Minister van Justitie de invoering van alternatieve sankties in het teken stelt van *alternatieven voor de gevangenisstraf*. Toch zal hij voor waarborgen moeten zorgen dat zijn bedoelingen werkelijkheid worden, zoniet vervangen de niet-vrijheidsberovende sankties in de kortste tijd andere niet-vrijheidsberovende sankties in plaats van vrijheidsstraffen. Dit heeft alleen maar voor gevolg dat steeds méér mensen onder justitiële controle worden geplaatst of zwaarder gestraft worden dan vroeger. Tenzij natuurlijk dit laatste de bedoeling is, maar dan kan bezwaarlijk gesproken worden van een *alternatieve* sanktie. Het gaat dan veeleer om een *nieuwe* sanktie, een supplementaire (resp. meer adekwate) mogelijkheid om bepaalde delinkwenten te sanktioneren.

Dit laatste is kennelijk het geval. De veralgemeende invoering van gemeenschapsdienst staat in het teken van de bestrijding van de kleine kriminaliteit, in het verlengde van het snelrecht ('ondersteunende maatregel') en zelfs de parketten zouden gemeenschapsdienst kunnen opleggen in het kader van de strafbemiddeling (nota WATHELET, 8 mei 1992, p. 7). Veel impact op de gevangenisbevolking zal van deze maatregel dus niet moeten verwacht worden.

Het juridische kader voor de toepassing van gemeenschapsdienst zou dat van de probatiewet zijn. Wat het voor de uitvoering benodigde personeel betreft, stelt de minister dat de sociale dienst en probatiedienst van het bestuur der strafinrichtingen over voldoende medewerkers moet kunnen beschikken. Naar verluidt is hiervoor 120 miljoen frank voorzien (aanwerving van 87 maatschappelijke assistenten + administratieve krachten). Verder rekent de Minister op de medewerking van voorzieningen van de Gemeenschappen. In de persnota van de ministerraad staat in dit verband dat: '(Justitie) gemakkelijker een beroep moet kunnen doen op *instellingen van algemeen nut* voor de toepassing van de probatiewetgeving'. Om dit te waarborgen stelt de minister dat 'subsidies moeten voorzien worden voor onthaal- en begeleidingsinstellingen die kunnen bijdragen tot deze vorm van uitvoering van de straf'. De vraag is of Justitie zelf (opnieuw) private diensten zal subsidiëren voor opdrachten die ze ten behoeve van justitie uitvoeren, dan wel

5. COSYNS, P., 'Hulp verlenen of opsluiten: retorische vraag of prangend alternatief?', *Panopticon*, 1992, nr. 4, p. 317-322.

of dit gewoon een vraag is aan de Gemeenschappen om de gemeenschapsdiensten beter te financieren met het oog op medewerking aan probatiemaatregelen en gemeenschapsdienst.

De toepassing van probatiemaatregelen, steunt nu reeds in zo grote mate op de medewerking van voorzieningen die afhangen van de Gemeenschappen (ont-haalcentra, geestelijke gezondheidszorg, beroepsopleiding, drughulpverlening, basisedukatie, enz.) en de veralgemening van gemeenschapsdienst zal nog zo aanzienlijk méér medewerking vergen, dat men zich kan afvragen of deze straffen-in-de-gemeenschap niet *in* en *door* de Gemeenschappen moeten georganiseerd worden om ze succesvol te maken en om hun eigen karakter te vrijwaren. Het hangt ervan of men méér het *strafkarakter* (= nationale materie) benadrukt van gemeenschapsdienst en probatie, dan wel hun *maatschappelijke integratie-aspekt* (= gemeenschapsmaterie). Bijstand aan personen met het oog op hun maatschappelijke integratie is, in het geheel van de staatshervorming, eigenlijk de specialiteit van de Gemeenschappen. De keerzijde van de medaille is dan dat meegewerkt wordt aan de uitvoering van een straf, met alle konsekwenties vandien, b.v. inzake het door Justitie verlangde toezicht en de impakt hiervan op de (vertrouwens-)relatie met de cliënten (cf. heel de discussie rond hulpverlening-onderdwang). Daartegen kan dan weer opgeworpen worden dat straffen met vrijheidsbeperking ontegensprekelijk voordeliger en humaner en dus verkieslijker zijn dan straffen met vrijheidsberoving. Men kan straffen met vrijheidsbeperking maar succesvol maken – en ze op grond daarvan systematisch promoveren tot alternatief voor de opsluiting – als de degelijke uitvoering ervan én begeleid én gekontroleerd wordt. Zoniet verliezen ze in de kortste keren hun aantrekkingskracht als volwaardige, alternatieve reactie op strafbaar gedrag.

Het zal nodig zijn deze discussie binnen de diverse welzijnsdiensten van de Gemeenschappen ten gronde te voeren nu vanuit Justitie met zoveel aandrang gevraagd wordt naar het ontwikkelen van samenlevingsoplossingen met medewerking van samenlevingsvoorzieningen. Het feit dat de louter vrijwillige hulp- en dienstverlening aan verdachten, veroordeelden, gevangenen, ex-gevangenen en hun naastbestaanden nog maar zo gebrekkig is uitgebouwd (zowel aan Justitieszijde als aan Gemeenschapszijde), zal de discussie er niet gemakkelijker op maken.

6. Hulpverlening aan gedetineerden

In de nota van de ministerraad van 27 mei staat dat de Minister van plan is 'de medisch-psycho-sociale omkadering in de gevangenissen' te versterken. Uit de toelichtingen blijkt dat het gaat over de oprichting in 16 gevangenissen van *oriëntatie- en behandelingseenheden* die tot taak zouden krijgen 'tijdens de hechtenis meer kwalitatief te werken met het oog op de voorbereiding van de penitentiaire verlopen en de invrijheidstellingen', of met andere woorden de sociale reïntegratie van de gedetineerden beter voor te bereiden. Hiervoor is 120 miljoen frank personeels- en 20 miljoen frank werkingskosten nodig.

Afgezien van het feit dat men de laatste 10 à 20 jaar de bestaande oriëntatie- en behandelingseenheden nooit echt heeft uitgebouwd of zelfs heeft afgebouwd (niet-vervanging van personeel), moet toch vastgesteld worden dat voor de eerste keer sedert lang nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan de psycho-sociale no-

den van de gedetineerden en dat in een maatschappelijke kontekst die niet onverdeeld gunstig is voor dergelijke initiatieven.

De motivering van deze maatregel ligt er niet om: spanningen door overbevolking, toenemend aantal verslaafden, toenemend aantal langgestraften, toenemend aantal voorlopig gehechten, 'middeleeuwse levensvoorwaarden', niet-naleving van de Europese minimumregels voor de behandeling van gedetineerden, jarenlange 'afbrokkeling van de medisch-psycho-sociale sektor' in de gevangenissen, reductie van de gevangenis tot een bewaarplaats terwijl nochtans 'elke gedetineerde vroeg of laat terugkeert naar de maatschappij'. De Minister onderstreept dat het van essentieel belang is dat de hechtenis, kwalitatief gezien, méér is dan een wachtplaats. Er moet dringend werk gemaakt worden van de resocialiserende en therapeutische functie van de gevangenis.

Daartoe verwijst de Minister uitdrukkelijk naar de Gemeenschappen die ingevolge de wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen de sociale hulpverlening aan gedetineerden in hun bevoegdheden hebben. Op basis van die wet keurden de Gemeenschappen trouwens besluiten goed betreffende de erkenning en de subsidiëring van diensten voor forensisch welzijnswerk (25 juli 1985 in de Vlaamse Executieve, 15 december 1989 in de Franse Executieve). Op 24 juli 1991 nam het Vlaamse Parlement nog een Dekreet aan waarin bepaald wordt dat het justitiële ambulante welzijnswerk tot opdracht heeft alle vormen van sociale hulpverlening aan te bieden aan 'personen die van hun vrijheid zijn beroofd, beroofd werden of dreigen te worden, alsmede aan hun gezin'.

Het is dan ook enigszins verwonderlijk, maar niet helemaal onbegrijpelijk, dat de Minister van Justitie vrij aanzienlijke middelen mobiliseert om de psycho-sociale begeleiding van de gedetineerden te verbeteren. Verwonderlijk, omdat het eigenlijk een gemeenschapsbevoegdheid betreft; begrijpelijk, omdat de Gemeenschappen terzake niet bijzonder veel initiatief aan de dag gelegd hebben (de Vlaamse Gemeenschap besteedt zo'n 21 miljoen frank aan het justitiële welzijnswerk). Daartegenover staat dan weer dat de Gemeenschappen voor de uitvoering van hun enorme opdracht in 1980 (staats hervorming) slechts 10% van het personeel van de sociale dienst van het bestuur der strafinrichtingen gekregen hebben, zegge en schrijven 15 (vijftien) maatschappelijke assistenten plus de kredieten die betrekking hadden op een aantal door Justitie gesubsidieerde dossiers (ambulante reklasseringsdiensten, onthaalhuizen). Ook in 1988 werd géén frank méér overgeheveld naar de Gemeenschappen, terwijl ze nu gehegeld worden omdat ze te weinig doen.

De onduidelijkheid wie wat moet doen en wie wat moet betalen blijft inmiddels onverminderd voortbestaan. Laat ons echter toejuichen dat Justitie eindelijk méér investeert in een humaan, op sociale reïntegratie gericht gevangenisbeleid. Enige terughoudendheid is nochtans geboden. Er komt immers van alles wat bij, maar er blijft van veel te kort! De noden aan psycho-sociale, edukatieve en recreatieve ondersteuning in functie van een degelijke sociale reïntegratie⁶ blijven zo groot dat een gelijkwaardige inspanning van de Gemeenschappen ten zeerste

6. Voor een analyse van de lakunes op dit terrein raadplege men MEYVIS, W. en MARTIN, D., *Rapport over de humanisering van de gevangenissen en de maatschappelijke aanpak van delinquentie*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 1991.

aangewezen is. Overigens zal, zolang Justitie en de Gemeenschappen samen verantwoordelijkheden dragen op dit domein, goed geregeld moeten worden hoe zij terzake samenwerken en welke ieders inbreng en verantwoordelijkheid is. De formule van de samenwerkingsakkoorden, voorzien bij art. 92bis van de Wet van 8 augustus 1980 biedt daarvoor een geschikt juridisch kader. Tot op heden kwam zo'n akkoord nog niet tot stand.

7. Opheffing van de wet op de landloperij

Eveneens op de ministerraad van 8 mei 1991 werd op voorstel van de Minister van Volksgezondheid, Leefmilieu en Sociale Integratie beslist de wet op de landloperij af te schaffen. Uit de toelichtingen bij dit voorstel blijkt dat het landloperijprobleem gekaderd wordt als een armoede-probleem. Er is voorzien in een geleidelijke uitstroom van de landlopers die in de kolonies verblijven. Tegelijkertijd werden maatregelen genomen om de opvang van landlopers en daklozen te verzekeren via een aanpassing van de OCMW-wetgeving (betere bepaling van het bevoegde OCMW, verhoogde staatstussenkomst in de kosten van het bestaansminimum, installatiepremies).

Over de bestemming van de gebouwen (Merksplas, Wortel, Saint-Hubert) zal, luidens de toelichtingen bij de voorstellen, overleg gepleegd worden met de Regie der Gebouwen en de Minister van Binnenlandse Zaken (denkt men aan de oprichting van een verplicht verblijfscentrum voor illegale vreemdelingen of voor vluchtelingen of aan een gesloten centrum voor verslaafden?).

De oplossing van het landloperijprobleem wordt dus ook, net zoals dat van de drugverslaafden, toegespeeld naar de Gemeenschappen en hun voorzieningen. Daar hoort het ook thuis, zoals gedurende vele jaren geclaimd werd o.m. door *Thuislozenzorg Vlaanderen*.⁷ Van enige overdracht van de vrij te komen middelen van Justitie naar de Gemeenschappen is echter geen sprake. Daar wordt door de Vlaamse Gemeenschapsminister van Welzijn en Gezin nochtans wél op gerekend om fatsoenlijke oplossingen te kunnen uitwerken voor de 450 mensen die 'permanente zorg nodig hebben op het vlak van financiële middelen, huisvesting en sociale begeleiding'.⁸

De vraag is of alle aspecten van deze problematiek goed onder ogen werden genomen. In het advies van de *Interdepartementale commissie voor armoedebestrijding*⁹ werd hieromtrent gesteld: 'De opheffing van de wet van 1891 moet gepaard gaan met een reeks van begeleidende maatregelen waardoor de overdracht van de functies verzekerd wordt. Deze overdracht kan slechts verwezenlijkt worden mits voorafgaandelijk overleg met de Gemeenschappen'. Op donderdag 9 juli 1992 vond een eerste overlegvergadering plaats, naar verluidt een vrij formele bedoe-

7. NEIRINCKX, P.M., *Armoede achter slot en grendel? Op weg naar een decriminalisering of depenalisering van de landloperij*, Brussel, Koning Boudewijnstichting/Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen, 1989.

8. De heer VERSTRAETE, adviseur van minister DEMEESTER in *De Standaard*, 8 juli 1992, 'Vlaamse Gemeenschap niet op de hoogte van afschaffing'.

9. *Aanbevelingen voor het armoedebestrijdingsbeleid*, Derde verslag, 3 oktober 1990, Interdepartementale commissie voor armoedebestrijding, p. 260 e.v.

ning waardoor zeker de geleidelijke overdracht van de functies nog niet geregeld is. Binnen de Vlaamse Hoge Raad voor Algemeen Welzijnswerk werd inmiddels een advies aangenomen dat pleit voor de oprichting van een Vlaamse werkgroep van alle betrokken partijen waarin de opvang- en integratiemodaliteiten van de koloniebewoners degelijk zouden voorbereid worden.

Talrijke problemen moeten immers opgelost worden. Is de thuislozenzorg b.v. voorbereid en uitgerust om deze landlopers op te vangen? Is er een oplossing voor alle categorieën landlopers? Wat met de zgn. restgroep die niemand wil? Hoe zal voor elk individueel geval een geschikte oplossing gezocht worden? Hoe zal het aanbod van nieuwe of terugkerende landlopers opgevangen worden?

Dit vergt naast een residentiële aanpak een intensief *ambulant* bezig zijn (op de brug naar de diverse ambulante, residentiële en beschutte voorzieningen), naar het voorbeeld van wat reeds jaren door Justitieel Welzijnswerk Antwerpen gedaan wordt en waarvoor het nooit de nodige middelen gekregen heeft. Ook zal moeten voorzien worden in zelfstandige, begeleide woonvormen en in een aantal plaatsingen in bejaardentehuizen, psychiatrische centra en instellingen voor gehandicapten.

Aangezien op jaarbasis zo'n 1300 opsluitingen gebeuren, terwijl gemiddeld zo'n 450 landlopers in kolonies verblijven en aangezien in de grootste landloperskolonie (Wortel) niet één maatschappelijk assistent voltijds of halftijds werkzaam is, pleiten wij dan ook – overeenkomstig het advies van de interdepartementale kommissie voor armoedebestrijding – voor het aan het werk zetten van een hulpverlenersteam dat de uitstroom uit de kolonies deskundig zou begeleiden.

Moet in de rand ook niet gewezen worden op het gevaar dat landlopers op andere manieren toch weer terug in het gevangenscircuit zouden terechtkomen (openbare dronkenschap, ...)?

8. Zwaardere straffen op gezinsgeweld

Een voorstel van een heel andere toon, is dat van de Minister van Arbeid, tevens bevoegd voor het beleid inzake gelijke kansen tussen man en vrouw. Om het taboe op geweldpleging in het gezin te doorbreken, wil de Minister dat de daders zwaarder gestraft worden. Er wordt een wetsontwerp in die zin voorbereid. Het is de bedoeling van de Minister 'om zo het normbesef voor dit soort geweld te vergroten en op die manier de kans op fysiek geweld binnen de familiale kontekst te verkleinen'. Is er een betere manier om het taboe te verscherpen? Welk heil verwacht de Minister van (nog) zwaardere straffen? Welk positief effect schrijft de Minister toe aan langere gevangenisverblijven? Gelooft zij echt dat langere straffen helpen om herhaling te voorkomen? Het enige resultaat zal zijn dat een aantal kansarme gezinnen nog zwaarder getroffen zullen worden!

Om herhaling na de vrijlating te voorkomen, wil de Minister dat de daders zich onderwerpen aan een therapeutische behandeling. Dat zou zelfs een voorwaarde worden om van strafvermindering (bedoeld wordt waarschijnlijk: vervroegde invrijheidstelling) te kunnen genieten. De logika is hier helemaal zoek. *Pas na* de gevangenisstraf, zou het probleem waarvoor men gestraft werd, therapeutisch aangepakt worden. Dient het probleem echter niet *dadelijk* aangepakt te worden, al dan niet bij wijze van straf? En zijn er daarvoor niet voldoende wettelijke moge-

lijkheden (nieuwe wet betreffende de voorlopige hechtenis, probatiewet)? De enige positieve noot is dat de Minister aankondigt dat zij een pilootproject zal subsidiëren om een aanbod van therapeutische begeleiding uit te bouwen en uit te maken wat de inhoud en de effecten daarvan zijn. Daaraan ontbreekt het inderdaad totaal in ons land, in tegenstelling tot sommige van de ons omringende landen. Wat óók een konstruktief – want probleembetrokken – voorstel had kunnen zijn, was dat de veroordeling tot gevangenisstraf zelf zou kunnen omgezet worden tot een vrijwillige deelname aan een behandelprogramma!

9. Slachtoffers van misdrijven

In het Regeerakkoord werd aangekondigd dat de regering initiatieven zou nemen inzake hulp aan slachtoffers en inzake het versnellen van de procedure voor het vergoeden van slachtoffers van opzettelijke gewelddaden.

Op de ministerraad van 8 mei werd door de Minister van Justitie een systeem van 'strafbemiddeling' in het vooruitzicht gesteld, waarbij voorrang zou gegeven worden aan de belangen van de slachtoffers. De strafbemiddeling zou toegepast worden voor de primaire gevallen ('wanbedrijven van een zekere ernst') en als een soort waarschuwing gelden. Het systeem komt er op neer dat onder bemiddeling van het parket (dus zonder rechterlijke tussenkomst), gestreefd wordt naar een snelle schadeloosstelling van het slachtoffer door de dader, terwijl deze laatste verder ongemoeid zou gelaten worden, eventueel mits naleving van een of andere voorwaarde (b.v. een aantal uren gemeenschapsdienst verrichten of zich laten begeleiden bij een of ander probleem). Om een en ander te verwezenlijken wordt voorzien in een voldoende beschikbaarheid van parketmagistraten alsmede in een aantal maatschappelijke assistenten. Verder is sprake van een 'onthaalsstructuur ten gunste van de slachtoffers'. Uit de nota TOBBACK, 12 juni 1992, p. 23, vernemen we dat de taak van de maatschappelijke assistenten erin zou bestaan 'de informatie van slachtoffers van gewelddaden te verbeteren'.

De indruk bestaat dat men nog niet goed blijft weet met de konkrete invulling van de justitiële slachtofferbejegening. Justitie zou met goed gevolg het oor kunnen te luisteren leggen bij een aantal diensten van de Gemeenschappen die terzake al heel wat ervaring opgedaan hebben. Zo heeft het centrum slachtofferhulp van Justitieel Welzijnswerk Leuven samen met een aantal ouders van vermoorde kinderen een indrukwekkend pakket *desiderata* geformuleerd m.b.t. hun bejegening door politionele en gerechtelijke instanties.¹⁰

De Minister van Arbeid deelde mee dat de opvang van slachtoffers van fysiek en seksueel geweld door politie, rijkswacht en gerechtelijke instanties zou verbeterd worden, onder meer door te voorzien in een aangepast opvanglokaal en aangepaste verhoortechnieken.

Het meest uitvoerig gaat de Minister van Binnenlandse Zaken in op de initiatieven die hij gepland heeft om de slachtofferbejegening door de politie te verbeteren. Hij voorziet daarvoor een bescheiden budget van 5 miljoen frank. De financiering van de maatregelen zal gebeuren via de veiligheidskontrakten.

10. *Leven met een schaduw. Ervaringen van ouders van een vermoord kind* (AERTSEN, I., red.), Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1992.

Het uitgangspunt is dat door scholing en bijscholing elke politieman/vrouw in staat moet zijn aan elk slachtoffer *een goede eerste opvang* te geven. Deze opvang omvat zowel informatie-verstrekking, praktische hulp, emotionele steun en desgevallend doorverwijzing naar andere instanties voor specifieke hulp of bijstand. Naast de eerste opvang, wordt het belang onderstreept van *herkontaktnaam* (zowel in functie van het onderzoek als in functie van het nemen van preventiemaatregelen en het verminderen van angstgevoelens) en van *vervolginformatie*. Voorzien wordt dat aan slachtoffers een algemene informatiebrochure overhandigd wordt. Tenslotte moet de politie, aldus de nota TOBBACK, als *bruggehoofd* fungeren naar de voorzieningen van de samenleving waar slachtoffers beroep op kunnen doen.

Een en ander zal heel wat aanpassingen vergen op het vlak van scholing/bij-scholing van de politiemensen, mentaliteitswijzigingen en aanpassingen van de infrastructuur. Een bijzondere rol terzake wordt weggelegd voor de politie-assistenten: zij zullen het slachtofferbeleid moeten integreren in de dagelijkse organisatie van de politiedienst.

Hopelijk wordt er ook gedacht aan de nodige coördinatie en afstemming tussen Justitie, Binnenlandse Zaken en de Gemeenschappen. Naast de centra die hulp bieden aan slachtoffers, zou ook de justitiële welzijnszorg creatief kunnen inspelen op deze nieuwe ontwikkelingen. Een inbreng lijkt zelfs noodzakelijk in een aantal gevallen. Zo kan men zich inbeelden dat een aantal delinkwenten begeleiding (b.v. budgetbegeleiding) nodig hebben om hun benadeelde schadeloos te stellen. Vele slachtoffers van geweldsdelikten hebben op een of andere manier een relatie met de dader. Hoe het daarmee verder moet in de toekomst, zal zowel in de hulpverlening aan de daders als aan de slachtoffers vaker een aandachts- en werkpunt moeten zijn. Het is trouwens denkbaar en doenbaar dat 'konflikten' tussen 'daders' en 'slachtoffers' ook anders dan door vervolging en repressie aangepakt en opgelost worden. In vele landen zijn *bemiddelingsdiensten* actief die een onderhandelende en door beide 'partijen' goedgekeurde konfliktoplossing nastreven.

Op te merken valt dat de bruggehoofd-functie van de politie naar slachtoffers toe meervoudig betekenisvol kan ingevuld worden: ook delinkwenten en/of hun naastbestaanden alsmede vele andere burgers in een of andere noodsituatie, kunnen door de politie zinvol geattendeerd worden op de bestaande hulpmogelijkheden.

9. Kriminliteitspreventie

Een belangrijk deel van de nationale voorstellen m.b.t. de bestrijding van criminaliteit en onveiligheid, betreft de preventie. De nota van Minister TOBBACK d.d. 12 juni 1992 behandelt uitvoerig het voorgestelde preventiebeleid. Aantrekkelijk daarin is dat dit gekaderd wordt in de algemene sociale politiek. 'De banden tussen het individu en de samenleving (en meer specifiek met de maatschappelijke instellingen) moeten meer aangesnoerd of hersteld worden. De gelegenheden tot het plegen van delinkwentie moeten door het voeren van een algemene sociale politiek verminderd worden'.

De raakvlakken tussen welzijns- en maatschappelijke voorzieningen en de instanties die belast zijn met het veiligheidsbeleid, worden scherp in het licht gesteld. Alleen middels een doorgedreven samenwerking kan een doorgedreven kriminaliteitspreventiepolitiek tot stand komen. In dit opzicht is het echter spijtig te noemen dat de welzijnssector (waaronder bvb. het justitiële welzijnswerk) niet formeel en structureel betrokken wordt bij de werkzaamheden van de lokale preventieraden. Ook is het merkwaardig dat Binnenlandse Zaken gelden moet toestoppen aan preventieprojecten met een uitgesproken sociale of socio-educatieve inslag (drugpreventie, randgroepjongerenwerk, spijbelaars, fan-coaching, enz.). Moet er niet voor gezorgd worden dat de reguliere subsidiëring van de welzijns- en maatschappelijke voorzieningen verhoogd wordt opdat zij preventie zouden kunnen inbouwen in hun reguliere opdrachten?

De lektuur van de omvangrijke beleidsdocumenten over de kriminaliteitspreventie toonde alvast aan dat de kriminaliteitsbestrijding van de toekomst heet. Naamd geen zaak meer is van politie en justitie alléén. Heel de samenleving en alle samenlevingsvoorzieningen moeten daar op de een of andere manier aan meewerken.

10. Naar een kommunautarisering van de strafuitvoering?

Er worden door de 'nieuwe kriminele politiek' veel problemen in de sfeer van criminaliteit doorgespeeld naar de samenleving. Er wordt meer en meer nadruk gelegd op kriminaliteitspreventie. Er wordt meer en meer nadruk gelegd op vrijheidsbeperkende sankties, ten uitvoer te leggen in de samenleving (probatie, gemeenschapsdienst). Er wordt meer en meer nadruk gelegd op probleemaanpak buiten de gevangenis en zelfs buiten het strafrecht (alternatieven voor de voorlopige hechtenis, verwijderen van bepaalde categorieën uit de gevangenis, strafbemiddeling). Er is een duidelijke trend van *vermaatschappelijking van het strafrecht*.

Daarnaast kregen de Gemeenschappen belangrijke taken toegewezen inzake de oplossing van met criminaliteit verbonden problemen (jeugdbijstand, hulpverlening aan delinquenten, slachtofferhulp). De Gemeenschappen beschikken daarnaast in principe over het gros van het instrumentarium (gezondheids- en welzijnszorg, onderwijs en permanente vorming, tewerkstelling en beroepsopleiding, ...) om preventief en kuratief iets te doen aan de criminaliteitsproblematiek.

De coördinatieproblemen (nationaal – gemeenschappen) werden meermaals geduid als zijnde fundamenteel voor de oplossing van belangrijke aspecten van de criminaliteits- en onveiligheidsproblematiek (cf. interministeriële konferenties). Het gebrek aan coördinatie, maakt dat initiatieven elkaar overlappen, initiatieven elkaar tegenwerken, initiatieven... niet genomen worden door degene die ze zou moeten nemen en wel genomen door degene die er feitelijk niet voor in aanmerking komt.

In het kader van het actuele debat over de vorming van homogene bevoegdheidspakketten, is het misschien het overwegen waard te pleiten voor een kommunautarisering van belangrijke delen van de strafrechtsbedeling. Al wat te maken heeft met persoonsbetrokken zorg, met maatschappelijke integratie, met het mobiliseren van de hulp- en dienstverlening in de samenleving, met preventie, zou

ondubbelzinnig als verantwoordelijkheid en bevoegdheid moeten toegewezen worden aan de Gemeenschappen. Dit zou in deze kontekst ook betekenen dat men de middelen moet geven aan degene die de verantwoordelijkheden heeft.

Wilfried MEYVIS

Assistent afdeling strafrecht, strafvordering, kriminologie K.U. Leuven
Koördinator Vlaamse Federatie voor Forensisch Welzijnswerk

SNELRECHT OF SNELLER RECHT

De pers meldt dat de regering een voorstel van de Minister van Justitie goedkeurde dat een snelrechtprocedure regelt (*De Morgen*, 9 mei 1992).

De concrete uitwerking heeft het publiek nog niet bereikt maar enkele bedenkingen kunnen toch niet wachten.

1. Uitgangspunt

Het behoeft geen betoog dat het voor het slachtoffer belangrijk is dat de dader snel na de feiten zou worden berecht en dat een sanctie alleen zinvol is wanneer zij kort na de feiten wordt ondergaan, zodat zowel voor de dader als voor het slachtoffer het verband tussen het misdrijf en de sanctie duidelijk zou zijn.

2. Problemen met snelrecht

Een bijzondere snelrechtprocedure en de berechting ten gronde binnen de 24 uur stellen de volgende problemen.

2.1. Het lijkt niet mogelijk een algemeen geldend criterium te bedenken dat de misdrijven omschrijft die aan een dergelijke procedure zouden moeten worden onderworpen (een misdrijf kan technisch een misdaad zijn en minder zware gevolgen hebben dan een overtreding, terwijl feiten met eenzelfde strafrechtelijke kwalificatie niet steeds vatbaar zijn voor een snelle procedure). D.w.z. dat de misdrijven die aan een snelrechtprocedure zouden worden onderworpen noch door hun juridische omschrijving noch door hun feitelijke toedracht kunnen geïsoleerd worden zonder het gelijkheidsbeginsel aan te tasten. In de praktijk zal het dus de behandelende substituut zijn die zal beslissen of een zaak voor snelrecht vatbaar is of niet, met alle vragen die dit oproept.

2.2. Er is een grondwettelijk bezwaar. Voor alle criminele zaken werd een jury ingesteld (art. 98 G.W.). Criminele zaken zijn deze bestraft met criminele straffen zoals bepaald in Boek I Strafwetboek. De correctionalisering door het aannemen van verzachtende omstandigheden kan dus niet uit de weg worden gegaan, zolang